

ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล

กรณีการกระทำความผิดเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท (๒)^๑

นางสุพรรณิการ์ ไทยวัฒน์ กฤตยาวงค์^๒

(๑) คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการปรับบทลงโทษแก่นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๐

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๑๔-๒๖๑๕/๒๕๕๙, ที่ ๑๐๒๓๗/๒๕๕๘, และที่ ๗๑๖๒-๗๑๖๓/๒๕๖๑ เป็นกรณีที่จำเลยที่เป็นนิติบุคคลกระทำความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐกระทำความผิดต่อหน้าที่ จึงเป็นการเปรียบเทียบระหว่างความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ มาตรา ๔, ๗, ๑๒ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ และ ๘๖ กับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๑, ๑๕๗, ๑๖๒ และศาลปรับบทโดยถือว่าความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ มาตรา ๑๒ ซึ่งมีระวางโทษถึงจำคุกตลอดชีวิต เป็นบทที่มีโทษจำคุกหนักที่สุดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๐ แม้นิติบุคคลจะต้องรับผิดเพียงโทษปรับก็ตาม

(๒) คำพิพากษาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เกี่ยวกับการปรับบทลงโทษแก่นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๐

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม. ๕๕/๒๕๕๘ จำเลยที่ ๑๘ ถึงที่ ๒๒ ซึ่งเป็นนิติบุคคล มีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ มาตรา ๔, ๑๑ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มาตรา ๓๑๕ ประกอบมาตรา ๓๐๗ และ ๓๐๘ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๓ และ ๓๕๔ ประกอบมาตรา ๘๖ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาให้ปรับบทหนักกับจำเลยที่ ๑๘ ถึงที่ ๒๒ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ มาตรา ๔ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ โดยพิจารณา

^๑ ความเห็นทั้งหมดในบทความนี้เป็นความเห็นส่วนตัวของผู้เขียนและมิได้สะท้อนความเห็นใด ๆ ของส่วนราชการที่ผู้เขียนสังกัดอยู่

^๒ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

โทษจำคุกชั้นสูง คือ จำคุกตลอดชีวิต เป็นหลัก แม้จะมีโทษปรับชั้นสูงเพียง ๔๐,๐๐๐ บาท แต่ถือเป็นบทหนักกว่าความผิดตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มาตรา ๓๐๗ และ ๓๐๘ ซึ่งมีอัตราโทษปรับชั้นสูงถึง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท แต่โทษจำคุกชั้นสูงเพียง ๑๐ ปี

(๓) คำพิพากษาฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่

คำพิพากษาศาลฎีกาหมายเลขแดงที่ อม.อธ.๑/๒๕๖๗ คดีนี้ โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยที่ ๑ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จำเลยที่ ๒ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จำเลยที่ ๓ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ จำเลยที่ ๔ เป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ และจำเลยที่ ๖ เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ร่วมกันปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันราคาอย่างเป็นธรรม โดยมีจำเลยที่ ๕ ซึ่งเป็นนิติบุคคลต่างประเทศและเป็นผู้สัญญาผู้ขายยานพาหนะดับเพลิงและอุปกรณ์บรรเทาสาธารณภัยให้แก่กรุงเทพมหานคร ร่วมและสนับสนุนการกระทำความผิดโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ทำให้ข้อตกลงซื้อขายยานพาหนะดับเพลิงและอุปกรณ์บรรเทาสาธารณภัย ระหว่างกรุงเทพมหานครกับจำเลยที่ ๕ ไม่เป็นไปตามหลักการที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติ และไม่ได้ขอรับความเห็นกับตรวจสอบความถูกต้องจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นเหตุให้กรุงเทพมหานครตกลงซื้อสินค้าจากจำเลยที่ ๕ บางรายการมีราคาแพงกว่าราคาในท้องตลาด ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐและกรุงเทพมหานคร ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ มาตรา ๘๓ และมาตรา ๘๖ และพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๗ มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๓

เฉพาะในส่วนของจำเลยที่ ๕ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาแล้วพิพากษาว่า จำเลยที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ ประกอบมาตรา ๘๖ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ ประกอบมาตรา ๑๒ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๗ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ การกระทำของจำเลยที่ ๕ เป็นการกระทำความผิดเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ลงโทษตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๓ ประกอบมาตรา ๑๒ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ อันเป็น

กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๐ ลงโทษปรับ ๒๖๖,๖๖๖ บาท ไม่ชำระค่าปรับ ให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙ ข้อหาอื่นให้ยก

โจทก์อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายว่า คำพิพากษาของ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งลงโทษจำเลยที่ ๕ ตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๓ ประกอบ มาตรา ๑๒ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ ชอบด้วยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๐ หรือไม่

ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่ เห็นว่า การกระทำความผิดกรรมเดียวแต่เป็นความผิดต่อกฎหมาย หลายบท ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๐ ได้กำหนดให้ศาลใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดแต่บทเดียว ซึ่งเป็นขั้นตอนของการพิจารณาปรับบทลงโทษ เมื่อปรับบทลงโทษบทหนักที่สุดแล้ว จึงจะพิจารณาโทษที่จะใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดต่อไป เพื่อให้ใช้บทบัญญัติที่เป็นความผิดร้ายแรงที่สุดลงโทษผู้กระทำความผิด โดยบทบัญญัติที่เป็นความผิดร้ายแรงที่สุด คือ บทบัญญัติที่มีโทษหนักที่สุด หากต้องพิจารณาถึง สถานะของผู้กระทำความผิดว่าเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล ที่จะสามารถบังคับโทษนั้นได้หรือไม่ด้วยดังที่ โจทก์อุทธรณ์ มิฉะนั้นจะเป็นการขยายความนอกเหนือจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย ส่วนว่าโทษใดเป็นโทษหนัก ที่สุดนั้น ต้องพิจารณาตามลำดับโทษที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยโทษที่อยู่ในลำดับก่อนในมาตรานี้ย่อมหนักกว่าโทษที่อยู่ในลำดับหลัง ทั้งนี้เมื่อ ความผิดใดเป็นบทหนักแล้ว ก็ใช้อัตราโทษทั้งหมดไม่ว่าโทษจำคุกและโทษปรับตามบทความผิดนั้นเพียงบท เดียวลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด แม้อัตราโทษในบทเบาจะบัญญัติโทษปรับไว้สูงกว่าโทษปรับในบทหนักก็ไม่อาจ นำมาใช้ลงโทษได้ เมื่อคดีนี้ บทกำหนดโทษของทุกฐานความผิด ทุกบทต่างมีอัตราโทษจำคุกเช่นเดียวกัน กรณีจึงต้องพิจารณาว่าบทความผิดใดมีอัตราโทษจำคุกชั้นสูงมากที่สุด เมื่อความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๓ ประกอบมาตรา ๑๒ และประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๘๖ มีอัตราโทษจำคุกชั้นสูง ๓๓ ปี ๔ เดือน ส่วนความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๗ มีอัตราโทษจำคุกชั้นสูงเพียง ๕ ปี ดังนั้น ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๓

ประกอบมาตรา ๑๒ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกชั้นสูงมากกว่าจึงเป็นกฎหมาย
บทที่มีโทษหนักที่สุด และเมื่อถือว่าความผิดบนี้^๕เป็นบทหนักแล้ว ก็ต้องใช้อัตราโทษทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ
ตามบทนี้ลงโทษ แม้อัตราโทษตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ
พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๗ จะกำหนดอัตราโทษปรับไว้ร้อยละห้าสิบของจำนวนเงินที่มีการเสนอราคาสูงสุดระหว่าง
ผู้ร่วมกระทำความผิดนั้น หรือของจำนวนเงินที่มีการทำสัญญากับหน่วยงานของรัฐ แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า
ซึ่งในคดีนี้เมื่อคำนวณแล้วจะมีจำนวนเงินสูงกว่าโทษปรับในบทหนักก็ตามก็มีใช้ความผิดบทที่มีโทษหนักที่สุด
ส่วนสถานะของจำเลยที่ ๕ ที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งไม่อาจถูกลงโทษจำคุกได้นั้น หาใช่เงื่อนไขที่จำต้องนำมาพิจารณาใน
การปรับบทลงโทษตามเงื่อนไขในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๐ พินิจฉัย

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ในปัจจุบันการพิจารณาโทษซึ่งเป็นบทหนักที่สุดสำหรับนิติบุคคลตาม
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๐ ต้องพิจารณาตามลำดับโทษที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘
ไว้ และเมื่อถือว่าความผิดบใดเป็นบทหนักแล้ว ก็ต้องใช้อัตราโทษทั้งโทษจำคุกและโทษปรับตามบทนี้ลงโทษ
ทั้งนี้ จนกว่าจะมีการแก้ไขกฎหมายให้กำหนดความรับผิดของนิติบุคคลโดยเฉพาะดังที่ได้กล่าวถึงไว้ในบทความ
ที่แล้ว.

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มีนาคม ๒๕๖๗